

Priloga na celiu god 3 for; na pol god 1 for. 50 nov. na četvert. 75 nov.
Za Serbiu 30, 15, 7 1/4 groša. Izlazi svake Nedjelje jedinstut.

Pisma svakoversna predmeta molimo na uredništvo uputiti.
Neprijatelji neprimamo.

God. II. U Kalači

U Četvrtak 20. Travnja 1871.

Broj 16.

Posle rata nimačko-francuskoga.

I. Kad čovik čita uslove mira koje je pobidonosna, gorda i svojim nečuvanim uspihom zanašena Nimačka tužnoj i nesričnoj Francuskoj diktirala, to se čuvstvo iskrenog sažaljenja obraća ovoj poslednjoj — to se gnjev obraća protiv Nimačke, jer svako vidi: da gola sila, koja nadvlada, hoće da upropasti, da ponizi, materijalno i moralno da uništi narod jedan, koji kraj svih svojih pogrišakah — a koji ih nema — ima neizmernih zasluga za opšti napridak, za opštu prosvitu, a osobito za opštu — slobodu!

I ova poslednja malo se čemu ima nadati od Nimačke i „Vilhelma orla,“ koji danas samovlastnije no ikad šnjome vlada. Lavorovim vincima okićen vratio se je doma „nov car nimački.“

Oduševljeno ga je zemlja dočekala; kud god prolazi pozdravljaju ga radosni usklici, okićena su i osvitlena sela i varoši; zanešen narod zaboravio je na silne žrtve, teške rane, potokom prolivenu krv; — i car je uživao u oduševljenju tome, odpozdravljao je usklike, hvalio je narod, i tešio ga sa slavom, koju zadobi — sa ujedinjenjem Nimačke, koje je sada krvlju zapečaćeno — sa silnim položajem, koji sada u Evropi zauzima, i posuo je naposlitku virne svoje sluge sa „krsti i orde ni;“ al' — samo na jedno zaboravi: ni rečice ne reče o — slobodi, koju narod željno očekivaše, i koja bi mu najlipše uzdarje bilo za sve žrtve, za svu krv!

Te tako još bolje uvidismo šta izgubismo u Francuskoj!

Uništenjem Francuske uništjuje se i jedna od najpoglavitijih garancijah opšte slobode; slobode, koju mi svi posli narodnosti svoje najvećma ljubimo, ali kojoj „sedokosi car“ i njegov „čelavi kancelar“ prijatelji nisu.

Nije dakle samo saučešće i sažaljenje, koje nas vodi, da o uslovima mira ovoga promišljamo — ne naš sobstveni interes i opstanak, strah od gole sile, koja evo pravdu pogazi, čovičnost prezire; strah od militar-nog absolutizma, koji je neprijatelj svakoj slobodi, navodi nas na to, i sa strahom proučavamo sve okolnosti, da vidimo, hoćeli moći narod francuski pregoreti ljute rane, koje mu Gjermanija zadade — hoće li moći iz pepela propasti i poniženja podići se kao Feniks pun snage i oduševljenja, te stati uz narode, koji ne zaboraviše na uzvišen poziv svoj, i koji su spremni, da voj vojuju u svetoj bitki: za slobodu i prosvitu svoju te i opštu protiv krvnih neprijatelja svojih zvali se isti Militarizam ili Absolutizam — Pangermanizam ili Paasla-vizam!

Naš strah bi se u užas i očajanje pritvoriti morao: kad još vidimo, da na smrtnoj postelji plemenitog mučenika toga pružaju si ruku prijateljstva, sklapaju savez okvašen krvlju ona dva severna kolosa, prid kojih ledenim zadahom sledjuje se svaki napridak, pod kojih strašnim pritiskom ugušuje se svaka sloboda!

Al' mi imamo kraj svoga toga još vire u svitlu a i

svetu zadaću čovištva, koju on treba da izvrši u interesu : napridka svakovrstnog, prosvite i slobode; mi virujemo u životnu snagu naroda francuskog, mi virujemo da će on odoliti smrtnim ranama, koje mu zadadoše i stupiti zdrav i kripak opet na pozornicu evropskih događajah : kao osvjetnik nepravde, koja mu je učinjena — kao branitelj slobode, koja je u Francuskoj sunce ugledala, koju mi svi negujemo i koja je evo u opasnosti!

Uslovi mira su nečovični, za Francusku tako ponižujući, tako vridjaju čí, da ih navik na osvetu opominjati moraju; a što se novčane strane istih tiče užasni, bezprimerni u dosadašnjoj povistnici.

Austrija je platila posli mira tilsitskog 1805. god. 40 milijona franakah. Pruska je platila Napoleonu 1807. god. 140 mil. fran.; Austrija 1809. god. 200 mil. fran.; a naposlitku 1815. god. platila je Francuska saveznicima 700 mil. fran. i to u 14. mješnim ratama po $46\frac{2}{3}$ mil.

Mi vidimo, da naknade počese sa desetinama milijonah — da se potle uzvišise do stotinah, al' užasan skok do milijardah učiniti — žalosna je zasluga naše hvaljene civilizacije — naših modernih ratovah, koji te sa milijonima bore, stotinama hiljadah svoje dice žrtvuju, milijarde troše, te od pobidjenoga i — milijarde otimlju.

I to u jednu, nego pet milijardah franakah zahativa Nimačka od Francuske.

Pet milijardah! A od rođenja Isukrsta još ni jedna milijarda minutah protekla nije.

Pet milijardah! T. j. od prilike pet stotina hiljada centih srebra ili trideset i dve hiljade centih zlata.

Užasan broj — strahovita i pomisao!

Pa još kad pomislimo, da je ovaj rat Francusku, po njihovom računu već do pet milijardah stao — da je zemlja dva usiva izgubila — kad pomislimo koliko je varosih, koliko selah, koliko putovah, ćuprijah, pokretnog imanja, koje porušeno i popaljeno, koje pokvareno i razvučeno, diže se taj broj još više — prelazi zamašno 10.000.000,000!

Kad pomislimo, da cio kapital Evrope u zvečećem novcu neiznosi više barem po najnovijem iztraživanju, od dvadeset i pet milijardah, od kojih na Francusku, kraj svega toga što je ona jedna od najbogatijih zemaljah, ipak više od pet milijardah kovanog noveca ne dolazi, to bi joj — kad bi oni 5 milijardah, koje joj platiti treba, zaista i isplatila — samo, tako reći, bakar i papiran novac ostao;

Kad pomislimo dalje, da će sa toga državni dug Francuske od 13 milijardah fr. skočiti na 23, a možda i na 25 milijardah, koje opet samo godišnjih kamatah 1250 milijonah iziskuju;

Kad vidimo naposlitku, da tom nesrićnom narodu

nova pogibel, najstrašnija, koja se zamisliti daje „građanski rat“ priti;

E onda nije čudo, ako mlogi sumnjaju, da će narod francuski moći ispuniti uslove mira — ako mlogi drže, da su ovim strašnim žrtvama podkresane sile Francuske tako, da se više nikada podpuno oporaviti nećeju — ako mlogi radosno, mlogi tužno viču : „Finis Galliae!“

Mi smo gore rekli, da imamo vire u životnu snagu naroda francuskoga — i ta nas vira kraj svega ovoga što navedosmo ostavila nije.

U Subotici. Un vieux Bunjevac.

DOMAĆI POSLOVI.

KATOLIČKA AUTONOMIA NA NITI DVADESET SEDMORICE U KONGRESU OSNOVANA.

Biskupijska Skupština. U gradu gdje Biskup stanuje. Koji je redovni Predsjednik skupštine — ako ga nije, onda mu miesto zauzima obští vikar; u skupštinu kao članovi ulaze, mistnog kaptula kanonici, a gdje ima sborni kaptol, odtud jedan poslanik, — veliki Esperuš — i svi okružja podjas — pristi, redovnikah vrhovne poglavice, nadarbeni Opatí, i Predstavnici, takodjer iz svakog okružja svećenički pak onda Seminarski i drugi veliki školah košto i realski učiteljah zastupnici, nedrugčie i pučki učionah četiri poslanika — i svitovni po svakom okružju odabrani poslanici — na 3 godine ovlastjeni. Ipak tako da dvie trećine po svietovni budu napunjene. Na toj skupštini će se odlučivat naputci za biranje poslanika na zemaljsku autonomičku skupštinu, te će vierni na pet godina birati, i obavljat poslove osobene škulske, i imetkovne — ako je pak medju ovih poslidnji nikoji ravnanje oporučno kakoj pribitnoj oblasti pridano, na te će samo posredni upliv imati. U blagajnu Biskupijsku će se prihodeci iz ovih izvorah uvodit : glavnine zakladne — nakoliko svoje odlučene svrhe nebi imale, kanonie za vrieme iz praznjene. Dalje svote godišnje koje će se od kanoničke nadarbine, košto i one što će ih plebanoši ako jim prihodak kongruu prilazi, platjati, a ta će se u sporazumljenju s Biskupom po skupštini ustanoviti : napokon daća koja će se na crkvene i škulske svrhe po zemaljskoj skupštini naznačenoj miri izpisati. Ta će se skupština svake godine jedanput, ako okolnosti drugo nepoželile budu sastati, a na obavljanje redovni poslova Biskupijsko više odabrati.

Biskupijsko više. Skupština Biskupijska od svoji članovah, izabrat će s Buskopom ili vikarom 4. svećenika od kojih jedan mora biti kanonik i 8. svitovni — od koji će četvrti dio svake godine izići, ipak moći će ji tamo na novo uvrstiti. Ovi savetnici će svietovna podpredsjednika iz svoji nidara svake godine sebi birati. Poslove redovne obavlja po svoji činovnici, utiče na kandidatiu Biskupsku i kanoničku, nadzira popunavanje župah, upravlja sa svim škole, imenuje učitelje van oni, koji su iz reda kojeg nastavljeni — košto i kateketah — buduć ovi imenovanje izključivo Biskupu pripada; brigu vodi o svi Biskupijski noveci, i prigleda račune po župah izkupljene, pazi da se crkveno dobro neokrnjeno u svakoj obćini sačuva, i dužnosti pokroviteljske verše, razsudjiva tužbe koje se proti odlukah

okružni njemu podnesu, za pravilnu odluku tribaji prisutni $\frac{1}{3}$ Savetnikah.

Okružno esperuško viće. Sačinjavaju — županijsko crkvenog vića svećenički pred — i svitovni podpredsjednik — košto i od savetnikah jedan poslanik — u tom predsjedničtvu redovno se pristoji Esperušu, a podpredsjednika svake godine bira sebi iz među svitovnih, ovde se biraju zastupnici za Biskupijsku skupštinu — kada se na tu svećenički poslanik bira, onda Esperuš sazove sve okružne svećenike i redovnike, koji skrovito glasaaju, a koji nisu došli mogu pismeno svoj glas poslati. i kojije nadvećinu dobio, taj je poslanikom postao, a glede svitovnog zastupnika stvaraju se toliko odsikah koliko triba poslanika birat. Za glasanje po svem okružju jedan se dan odredi — i sborovi za vodjenje glasanja imenuju. To viće Esperuško verši sve one poslove koji su dosad Esperuškoj zvanii pripadali. Tužbe razlaže — koje se proti odluke županijskog vića podižu kada može prisustvovati i dotičnog parohijskog vića poslanik kao izvistitelj. Ovo okružno viće samo će se svake polgodine sastajat, a da se poslovi i donle ovršavaju iz svoji nidarah izaslat će sbor, koji će iste po nauptku okružnom obavljat, u okružnom viću za pravilnu odluku triba da učestvuju barem 3. sveć. i 6. svitov. članova.

TURČIN U BOSNI.

PIŠE — IKT — BOŠNJAK.

Ako je i jedna država na svijetu postala kamenom smutnje, i klicom gluposti, to je država turska. — Vasioni svijet već je početkom druge polovine 14. vjeka gledao, i kao očajnik izčekivo, komu će potamniti sunce pod kopitom četah azijatskih; i zbilja ta bojaz na toliko se obistinila da god. 1389. na kosovu povali u hladni grob cara Lazara; malo potlje — god. 1448. 29. maja — s Konstantinom nestade grčkog carstva; — te poslje nego se razširi više prama zapadu, sa silovitim porazom plemstva 13. Juna, 1463. pađe i Bosna u nečuveno robstvo okrutnosti Faraunove, koje i dan danas na toliko osieća i trpi, da joj samo oni može razumit, koji je pijo gorku času njezinu.

Ta protu naravnim načinom razviena država, i koja njegdaj bih na štrepet evrope, još davno sama po sebi počeo s tezati u što užje granice, demoralizacijom ćudoredja i politike, svoje gospodstvo tako, da već sada s ovu stranu dardanelah samo broji 15 $\frac{1}{2}$ miliunah podložnikah; koji niti turkomane svojimi. niti ovi nje priznaju za prijatelje, nego u zakletom ne prijateljstvu živu, i dišu svagdanjom osvetom. I to ne bez uzroka.

Ćoviek kad nepristranim razmatranjem prigleda gospodstvo muslomansko u evropi, te onda život ćudoredni i fizični elementah pod njegovim gospodstvom živućih, nemože mu se na ino, nego na vjekoviku haratos da osudi državu pod žezlom monarhe muhamedovca, i pod egidom vlastodržacah okorieh osmanlijah. To jedno; a drugo: na ertati gorastasnu sramotu nesmilja zapadnih vlastih; kojih će egoisam ostati kao najveći trun prokletstva u oku budućih generacijah svih narodah turske evropejske.

Zapad kroz toliko godinah jednu je ruku upotrebiljavo, kao i sad što radi, za organizaciju vlastitih država, a drugu je vehoma silovitiju uzdižo za uzdržanje turske vlasti u evropi na užtrp, ne samo unutarnjih, nego i iavan nje živućih narodah. — Države njoj susjedne

veliku silu moradoše, pa još i sad moraju trpiti od zapada, samo da pogibeljne nepostanu mahinaciji barbarstva turskog u evropi proti kršćanstvu i prosvietu.

Zapadnoj diplomaciji pripoznat će se lovor mnogih naporah speculativo koristnih koje je sa strahom da ih neizvede, brez ikakve energie priporučivala turčinu; ali će sve potamniti prid potomstvom porad zalah koja je počinila, a historia ujagmila i upisala za označivanje sadašnjosti potomkom budućih dnevah ćoviećanstva.

Načelo narodnosti poteže podež talianski srednjega vjeka i proljeva krv nevinah brez broja; a tko će opravdat protu naravni čin postupanja njegovog? Jedni na temelju tog načela što bržim korakom se ujedinjuju, doćim drugim pod kazan rušenja ravnovisja evropejskog nije slobodno ni spomenut o njem. Te tako carstva postaju, i krune padaju na glave slavo lepnikah, a nesigurnost njih postaje veća nego su ju nosila predkrunska vrijeme. Zašto? oni narod, kog je tudjin tištio, koji se začeo, rodio, odrasto i živio u strahu zabaćen je za vjekove u prosvietu — te se tim posluživ srećniji sadašnjih vremenah, osigurat nastoje veličinu slave svoje u nasilnom narinjivanju gluposti tužnom za sad narodu. Gdje je tako uzdignutih državah na oriaš slavu sigurnost? Jeda li one imaju duh proroćanski, da tužnog slavjanskog naroda turstvom potištena neće krenuti sreća kroz vjekove? Jeda li sunce danas i sutra izlazeć jednake sjajnosti baca trake na ćoviećanstvo? Pa kad dodje i prid naša vrata zlatna zora Vidova dana, i londonske apoteke neće produljit životarenje već mrtva tišikavca. — Nek indi svakomu na pameti bude da narodi do vjeka ostaju; pak im neće nikada pasti na pamet da u ugnjetenju narodah traže garanciju svoga obstanka ko niki dynastie, koje se na pristoljih iz minjivaju.

U obćem razmatranju turske samoćemo svrnuto oko na Bosnu da vidimo što se ovdje radi, te toliko uzvišeno — pokroviteljstvo — nalazi u diplomaciji zapadnoj, koja šta zakriljiva po turskom evropejskom gospodarenju o tom ćemo se odmah osvidočiti.

(Slidi.)

NOVOSTI.

— Srbski Narod kaže: vrlo je značajno, da današnji magjarski ministri nisu magjarskoga porikla, pa ipak je po magjare dobro a po druge zlo.

— Humbert talianski krunovojvoda nedavno stojav civilno obučen u Rimu prid kvirinalom, jedna sirotica zaište od njeg miloštine — ovu daduć zapitaje krunovojvoda — koliko za služiš ovim načinom? na što ona odgovori: moj gospodine u doba gospodovanja našeg dobrog oca Pape mnogo sam zavriedila — al od kako su došli ti sirovi iz crkve izključeni — niko se ne brine o siromasi.

— U Saborski sjednicah koje se već nastavile u Beču i Pešti bitće žestoke prepirke, tamoće pokazat g. Hohenwart prvi ministar — šta je novog nimcem naminio, a u Pešti će svoje srce prvi put odkriti g. Tošo Pauler bogoštovja ministar, i pokušat one ćvorove drišit — koje je na katolićkog kongresa elaboratu g. Gyczya navezo.

— Svi oni koji su dosad nježne ruke prama g. Bismarcka pružali, ako jih nije volja podnožjem kad se nimci na konja penju, služiti — ko sužnjem prije Isusa, to jim može slipepost razjasniti odgovor: kojim je g. Bismarck Poznanom poljakom, u oči pljunio kadjim je po-

put njegova načela : da sila predhodi pravu, reko : da on ni duše nepripoznaje u velikom pruskom Rajhu — osim nimačah i tom govoru — Svi Austrijski nimci odviknuše živio!

— Ne imamo dosta meteža — zato ga nastavlja u ugarskom Saboru g. Ghyczya, po kim katolici mal ako nebi imali manje prava u ugarskoj no židovi, a nikoji Biskupi u nimačkoj Bavarskoj jednog vrlo starca — koga su i Pape i Biskupi — vladari — i puci lovoru vele učenosti okrunuli — silom hoće da u krivovirstvo odtiskaju, a u Austrii, budući su škole za državne po zakonu izjavljene, zabranju je se nauk katolički u takih školah pridavati, i popove koji su smioni malahnom Evangjelium navijštivati — svoje svećeničke vlasti liše — valjda je bolje i išta dobra činiti, nego ništa?

R A Z N E V I E S T I.

Vele da je g. Grocholsky od strane poljske u Beču imenovan ministarom bez listnice.

Srbski Narod piše : da se Rus i Turčin već i u tom pogodili : da u slučaju bune rumanske — rus obsedne vlašku, a turčin Moldaviu.

Parižani se pogadjali s Versaljskom vladom al pogodba do uspjeva nije došla.

Vlada pariška je dala procunjati palaču Thiersovu — pa njegova pisma, i srebro u posed uzela.

Versaljska Vlada još nije spremna na odlučnu bitku — po izliku — mal ako neće Pariš opet vojskom opasati, uslid čega mora će se pridati, al dotle će se strahoviti čini izvadjati.

Ruski Car u Svibnju potražiće bolji zrak u Kissingenu — kada će nimačkog cara svojeg roda u Berlinu posetiti.

Vele da će g. Bismarck Dani povratiti sjeverni Šlesvig akoće u carinarski savez s nimačkom stupiti — i tu je silna krv Austro-Ugarska 1864. godine ban badava prolivana, i tu smo služili podnožjem silovite blagodarnosti g. Bismarcka.

Iz Brusela javljaju da će se Parišani skoro upokoriti 15-og Trav. kod Asniera vrlo su pobijeni, i vojska Versaljska blizu Pariša je dospila, gdje svašta poskupljiva — Austrijski reihsrat začeo je svoje zasedanje utorak.

S česi se nemogu da pogode, premda su jim i ministara ponudili.

Po velikom vilajetu poznat, i poštivan profesor i doktor Oppolczer 15-og je preminuo — sjajan pogreb — djaci već vičaju o podignutju spomenika.

U Nimačkoj sve veće postaje zjalo medju nikojih Svećenicih i Bishupi radi papinske nepogrišljivosti. Rimске Velegospoje nisu mogle namoliti Svetog Ota : da po običaju o svetcu gradu i svijetu svečano blagoslovi s čepeta po njevih ruku vezena, al jim odkih čvrstvu nadu : da će se na skoro i svietsko gospodstvo povratiti — njemu ili nasljedniku.

Antonelli spravlja se Europevske dvorove posjetiti. Ruski Car izjavio je želju : da ga u nimačku prati Karaljević — kog ipak srce tamo nimalo ne vuče.

Rus i turčin kao dobra bratja uredilise i glade ulaza u Dardanelle — turčin će odlučit slučaj — kada se te mogu i stranim vojnim Galliam otvorit, a koja vrata se nebi u turskoj za novce otvorila?

Led se i u Petrogradu na Nevi odkravio — kako je na crnom moru rusom žarko sunce svanulo, to je i u Petrogradu — ranie se zaproletilo.

Bratja Inglezii i Amerikanci neće se sbog Alabame za kose hvatati — jedna komisija će štetu proiznaći — i inglezice je naknaditi.

TRGOVINA I OBRTNOST.

Cinjenik Peštanski 15. Travnja. Vuna sridnja fina 112 fr. srid. 98—100 fr. Timarska i srbska cigaja 69—70 fr. Rumanska 77—78 fr. Erdeljska 90—98 fr. timarska druge vrsti 48—49 fr. prodavanaje, a pogodba učinjena na prabiskupskohu 108 fr. i 1 dukat. Kneza Batyányi 115 fr. Grofa Bela Széchénjia 145 fr. Stolno-biog. biskupa 112 fr. i 1 dukat. G. Šolmoši 98 fr. Kaptule Subotistke 100 fr. i 1 dukat. Grofice Batyányi u Dákovu 143 fr.

Svinji za iznos Sjabane 27½—28½ n. iz Srbije 27—29 n. niže vrsti 26—27½ n. gorušica 15¼—15¾ fr. Mast za došaste misece 34—34¼ fr. bez suda, za gotova 35½ fr. sa sudom. Loj 31—32 fr. Šljive 12 fr. stare 9 fr. Gra bijo 4 fr. 40 n. čistiji 4 fr. 75 n. sitan 5 fr. Grašak 5—6 fr. sočivo 6—8 fr. Projna kaša 4 fr. 80 n. 5 fr. 10 n. Grahorak 3 fr. 50 n. 4 fr. djum. maža. Proja 2 fr. 60—80 n. Austriji mir. muharika 4 fr. 50 n. Mak 12½—13½ fr. Konapljeno sime 60 fnt. 3 fr. 15 n. Neučinjene kože teške volovske 74—76 fr. srid. 78—79 fr. kravije teške 78—82 fr. lakše 83—85 fr. maža magj. kravije varoške 30—31 fr. par, telećie bez glave 120—128 fr. s glavom 110—112 fr. maža, ovčije srbske 135—140 fr. jagnječije 110— srbske 80 kožije srbske 140 fr. golušarke 110 fr. erdeljske golušarke 90 fr.

CINA RANE.

Pešta, 17-og Travnj. Čisto žito Banatsko. 83 fnt. 5 fr. 50—60 n. 87 fnt. 6 fr. 15—25 n. Tisansko, Peštansko, Stol.-biogr. : 83 fnt. 5 fr. 55—65 n. 87 fnt. 6 fr. 20—30 nov. Bačvansko : 83 fnt. 5 fr. 50—60 nov. 84 fnt. 5 fr. 65—75 nov. 86 fnt. 6 fr. 5—10 n. — Raž 78—79 fnt. 3 fr. 40—45 n. — Ječam 68—70 fnt. 2 fr. 45—55 n. — Zob 45—46 fnt. 2 fr. 25—26 n. — Kukuruz, požunac 89 fnt. 2 fr. 70—90 nov. — Proja 82 fnt. 2 fr. 50—60 n. Uzimajuć fnt. polag djumr. maže.

Baja, 15-og Travnj. Čisto Žito : 83 fnt. 5 f. 40 n. srid. 80 fnt. 5 fr. 30 n. Napolica 78 fnt. 3 f. 90 n. srid. 76 fnt. 3 fr. 80 nov. — Raž 76 fnt. 3 fr. 30 nov. srid. 75 fnt. 3 fr. 20 n. — Ječam 66 fnt. 2 fr. 17 n. srid. 63 fnt. 2 fr. 7 n. — Zob 44 fnt. 2 f. — n. srd. 42 fnt. 1 fr. 90 n. Kukuruz 90 fnt. 2 fr. 40 nov., sve po požunac.

Visina vode Dunavske.

Pešta 17-og Travnja 6' 2" nad 0.
Požun 16-og Travnja 5' 4" nad 0.

Poruke uredništva.

Subatic a. Bajcu primiosam produženje. — Starom Bunjevcu : izčekivam II. članak. — Beres sas : Dnevnik mora se priraditi — da dobie dušu i srce bunjevačko, drugo će naći svoje mjesto. — Vukovar : F. G. radnja i trud na duševnom polju — ne gubi svoj plod. G. M. J. onda sam oma izjavio : da će mo milostnika na mejdan izvesti — nebil svoju ljub u gdi god opazio. — Šum b e r a g : Pisat ću vam za sad nemožem.

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

A N K I M. *)

„Djevojka sam slobodna ko siv soko!
Podić ću se uzletit ću visoko,
Pak ću pasti drugom' dragom'na krilo!“
Narodna pjesma.

Ta zar zbilja, Anko mila!
Što god stvori svjetla Bog,
Ne daje ti baš svjetlila,
Mrak je izpred oka tvog?

Pak i čist taj zrak života, —
Koji nije čist baš svud, —
Nepružā ti ništ' milota',
Ko mōra ti tište grud?

A sve zato, mila Anko,
Tuga tvoje srdce tre,
Što te dragi tvoj Milanko
Sad ne ljubi kano pre.

Oh! žalim te, mila Anko,
I šaljem ti uzdah svoj,
Jer je takov nevaljanko
Taj okrutni dragan tvoj.

I da imam lahka krila,
Htjeo bi se u zrak dić,
Doletio k' tebi mila
Brzo kano soko ptić;

Da utješim tebe nuju,
Donesem ti tugi liek,
Te obajem rānu bujnu,
Da nevene mlad tvoj viek.

Vidar sam ti čudan, Ano,
Vila mi je mila mat'
Razno mi je bilje znano,
Šnjim znam razna lieka dat.

Jer nemogu doć ti s' biljem,
Neznam gdje si — neznam put, —
Po Vili *) ti pjesmu šiljem,
Nek ju preda ti u skut.

Nek ti mjesto mene tepa,
Kano majka čedu svom, —
Nek ti bude bar pokrepa
I utjeha srdcu tvom.

* * *

Ljubavi je sila velja, —
Zestok ti je njezin žar, —
Njenih nadah, njenih želja'
Njenih čeznjah divan čar . . .

Kad obujme srdce mlado,
Zaroni ga svoju u slast,
Sve pregara žrtve rado,
Bilo živit ili pāst . . .

To sve tek za srdca zgodna,
Koja spoji čudan čas, —
Kano da su jednorodna,
Baš ko strunah složnih glas.

Koliko mi kroz pjesmicu
Stroj prozire srdca tvog,
Pogodit ću pravu žicu,
Kraj neznanja svega svog.

Dobro imaš srdce, Ano,
Pak i mehku, blagu ćud,
A čustvo ti pretanano
Iz punjuje širom grud.

S' toga čustva ljubav planu,
Obuze ti srdce žar,
Zanese te tvom draganu
Da mu dāš ga mah za dar.

Ali, Anko, ne izkušā
Nit srdca mu, niti njeg,
Da l'mu tvojoj srodna duša?
Ljubi l' te iz srdca sveg'?

Pa tako, ko leptir mali
Zaluta mi, Anko, ah!
Na svicći si krilca spali —
Spopade te tuga, strah . . .

A on leden, nemil posta
Nepolućiv željan cilj —
A sirota ti mi osta,
Ko uvenut žuti smilj . . .

Pa da za njim veneš, tužiš?
Doćim sve to dobro znaš, —
I da svoju mladost ružiš?
Oho! kako nije baš!

Podaj tugu vjetrom nosit,
Više šnjome se ne bij,
Nemoj više suzam rosit,
Okrutnik ih vriedan nij . . .

Nego čuvaj ljubav žarku,
Ko amanet srdcu u svom,
Neizlāži nju za varku,
Za igračku tek ma kom'.

Momačkoga, Anko, zelja
Ima u nas jošte dost',

*) Vidi br. 31. bunj. i šok. novinah i pjesmu podpisom Anka M. — **) Bunjevki.

Mnogog još će povući želja,
Da ti bude dvornik, gost.

Onda prvo, Anko, pazi :
Da l' mu u srcu vjera, Bog ?
Po krieposti hodi l' stazi,
Da l' je u tom točan, strog ?

Jer kom nije sveta vjera,
Ne klanja se Bogu svom,
Toga ljubav na zlo smiera,
Nevjera je samo šnjom.

Pak još drugo pazi Ano,
U izboru zbiljnom tom :
Da l' mu srce usijano
Za naš mili rod i dom ?!

Da l' najradje riečju zbori
Našom slatkom kano med,
Da l' se trudi, da naspori
Prosvjetu joj i ugled ?!

Da l' se pašti, da probije
Budućnosti bolji put,
Otudjenu bratju svije
Svu u Majke Slave skut ?!

Da li stara slava Njena
I njemu je ponos sav ?!
Pak ma našeg kog plemena
Bio, da l' je ipak Slav ?!

Da l' za stara prava smjelo
On će podić uvijek glas ?!

Da l' će skočit i na ždrielo ?
Kad uzište roda spas !

Samo takov, il ni jedan,
Vjeruj, Anko ! vjera, Bog !
Ljubavi je tvoje vriedan
I ljubezna srca tvog.

Samo takov, ma ne bio
On ljepota kano krin,
Nek je tvomu srcu mio,
Jer je pravi roda sin !

Samo takvom ruku pruži,
Podaj srce, i sve daj, —
Samo takov tvog zasluži,
Da uživa srca raj !

A iz raja toga sladka,
Da proklija sladji plod,
Ah ! željanog, nam pomladka,
Dična po naš mili rod !

Takov dragan, mila Ano !
Nek ti bude tugi liek ! —
A sve što je iznjevano
Nek još dalji nadje jek ;

Nek sve sestre našeg roda
Prime mudri savjet taj ;
Pak evo nam brzo ploda,
Naš će Dom bit pravi raj !

Milanko. *)

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIĆEVIĆA.

I. PRIMER DOBROG ODRANJIVANJA DOMAĆEG.

Kao što se dobra mati starala da joj kćerca uvijek u poslu bude, i kao što je umila poslove minjati, da ne bih se sve jedan posao maloj Milani dosadijo, isto tako znala je ona dobro, da je za dicu i za sve ljude nuždan i odmor. Dva triput svake nedilje smili su na urečeno vrime dobre seonske divojčice u dvorac dotji i s Milanom se sigrati, a Ljubica, kći jednog starog dvorskog služitelja bila je Milanina najbolja drugarica. Milana bih svagda drugarice svoje najpre jilom poslužila, pa onda bih malo prele, il bih im koju bibličnu pripovist pripovidala, pa bih se posli u vertu, ili zimi u sobi sigrate. Knjeginja je dicu nepristano prid očima imala, na nji motrila i razgovor njihov neprimitno slušala. Ona je nji i u sigranju uputjivala, i znala je i samu igru tako udesiti da dicit na korist služi. Na ovaj način izradila je ona to, da joj je kći uvijek vesela, životna, okretna, dobro razpoložena i svagda na dobro sklonjena bila, a to je pri narašćaju od vrlo velike važnosti.

Kad je Milana već dvanajstu godinu naveršila bila, poručil jedanput iz vojske knez Branislav svojoj supruzi, da će o Gjurdjici s mlogom gospodom serbskom dotji, da

*) Ni jel Vila što opet toli krasna pri šaptila? Ured.

sveca svog u svome dvoru proslavi. Ikonija se tome od serca obraduje. U dvoru bijaše jedna starodrevna cerkvice svetoga Gjurdja. Na poziv knjeginjin u oči svetkovine dodje stariji vladika Teofan s mlogim sveštenstvom, te odsluži svenotjno bdenije, na kom je i Milana s svojom materom od početka pa do kraja stajala i svete pisme s pobožnošću slušala. Kasno u večer prispil i knez s sjajnom gospodom serbskom, koju pozvao biše na slavu sveca svoga. Sutra dan pošto se služba u cerkvi svečano odsluži, svi gosti s domaćinom otidu u dvoranu obdjednicu, gdje je na postavljenom stolu gorila voštenica, a prid njome bijaše kolač i svečarsko koljivo. Branislav izvode knežovskom stanju slično obučen u jedinicu svoju, i pristavi je svojim gostima. Svima se ona osobito dopadne. Vojvode i drugovi Branislavljevi žaljahu što nije muško, da vrimenom junačkog svog babajka na bojnome polju zamini; mladići se divljaju vitkom stasu i lipom uzrastu njenom a gospoje pofaljivaju umiljatost i učtivost s kojom ih Milana pridusritaše, i nemogau se dovoljno naučiti, kako joj ruvo i dragoceni nakit lipo dolikuje — Svečanost se sverši i gosti se razidju, a malo posli otide i sam knez natrag u carevu vojsku; jer je od svitloga cara samo na toliko vrimena odpusta dobijo bijo, da može na svome domu sveca proslaviti.

Pošto se gosti razidju, mati bojetji se da se nebih kako sujetniji ponos u mladjanom sercu Milaninom udvorijo, zovne ju k sebi, i ovako joj govoriti počme :

„Drago dite moje, meni se te lipe riči, koje go-poda i gospoje tebi o slavi našoj izgovoriše, nimalo ne

dopadaju, Gospode se diviše biseru tvom kog si samo za vrijeme svečanosti na vratu nosila, i skupocinjem obodcima, koje sad evo u ovu kutiicu ostavljam; gospoda falije tvoj stas i uzrast i čudiše se posljednje verline tvoje. Oni pofaljavaju lipotu, što za malo traje, i što će se prije ili posli u prah i pepeo pritvoriti! Sladka kćeri moja, ja bi jedna žalostna i nesrećna mati bila, kad bi znala da na tebi ništa boljega i hvale vridnijega od lipote nema! Zato starajse dobro dite moje, da pribaviš sebi onakva svojstva, koja će ti od prave polze biti i koja će ti na čast i diku služiti.“ Slagajući svoje i kćerine ukrase u spretnu kutiicu žalostivo ih pogleda pa produži: „Šta je sav ovaj nakit i adičar naspram dobroga serdca? Jesu li kadre ove dragocinosti mene usretjiti? O zaista nisu! Kad ja umrem, i kad me u grob sahrane, ova će kutijca ovde ostati, i ja više nikakve koristi od nje imati neću. — Samo plemenite težnje i dobra dila jesu pravi biseri i pravo drago kamenje, koje nam i ovdje dok smo još na zemlji na polzu i zadovoljstvo služe, a kad umremo, onda nas prate na drugi svit i izlaze s nama prid lice Božije. Zapamti dakle draga Milano moja ovu kratku al svetu pismicu:

„Oj čoviče pravedniče, jedan božiji službeniče,
Ako misliš božiji biti čini dobra za života,
Poštuj svoga starijega, i tebe će mladji tvoji,
U dobru se neponosi, a u zlu se neponišti;
Jer čoviče pravedniče, kad čovika smert nadje,
Ništa sobom neponese, već skerštene bile ruke,
I pravedna dila svoja.“

Svako jutro i večer išla je Ikonija s kćerkom svojom u crkvicu i s prikerštenim rukama tiho se Bogu molila, a svake nedilje i praznika vodila je ona Milanu u seonsku crkvu, a gđikoi put i u bližnji namastir na službu božiju. Milana se u crkvi na službi božijoj tako pobožno Bogu molila, da su se i druge divojke na nju ugledati i pobožne postati morale. Posli službe knjeginja je s kćerkom svojom dilila bogatu milostinju kljastima i slipima i blagoslov ovih siromaka pratilo ih je obadve kud su god prolazile.

Jedanput razboli se u obližnjim selu nika sirota nadničarka, koja sedmero male dice imadjaše. Čim to čuje knjeginja, odma učini naredbu da se bolestnica o njenom trošku liči. Ali to još nebijaše dosta plemenitom serdca njezinom. Ona je višeputa sama bolestnicu pohodila, likove joj svojom rukom davala i hrabrila ju. I Milanu je sa sobom vodila k sirotoj evoj ženi, da se zarana upozna sa sirotinjom i nevoljama ljudskim, i da se pripravi i za one časove života, u kojima čovik terpiti i patiti se mora. Kad se bolestnica pridigne, i kad nejakadičica njena na zapovist svoga oca, klečetji blagodariše knjeginju za izcilenje svoje majke; tada se Milana nemogaše uzdržati, da suze radosti neprolije, što joj Bog tako dobru mater dade, i ugledajući se na svoju majku prid Bogom se u serdca svom zavitovala, da će po njenim stopama svagda slidovati.

Dobro vospitanje, koje je knjeginja Ikonija svojoj kćeri davala, prinese najlipše plodove, Milana bijaše obrazac dobroteljne divice. Oduševljena čistom ljubavi prama Bogu i prama ljudma, nalazase ona svoju najveću radost u tome, kad je drugima kakvo dobro učiniti mogla. Njena smirnost i skrovnost činjaše ju još lipšom nego što je od prirode bila. Prosto bijaše odilo njeno od platna, koje je ona sama sebi otkala, rumeniji pupoljak od ruže bijaše najmiliji njezin nakit; ali prama nevinoj rumeni ustnica njenih izčezavaše rumenilo razsijajuće se

ružice. Tko ju je god poznavao kazao je: „Jedinica kneza Branislava je najlipša divica u cilome carstvu serbskom, ali njeno dobro vospitanje, koje je mati dala, još veću hfalu zaslužuje i više vridi nego sva lipota njena.“

ZAKON

u pogledu ravnopravnosti narodnosti potvrđen 7-oga prosinca a obnarodovan 7-oga prosinca 1868. godine.

Svaki zakon mora duhu našega vremena i potrebi naroda — za koji se donosi — odgovarat, to će reći, mora bit osnivan na načelima, koje je vik naš postavio, a ta su sloboda, jednakost i ravnopravnost, a treba da se obzire na sve odnošaje, koji život jednoga naroda uslovljavaju. Zakon, što smo ga uzeli prida se, da ga u kratko puku našem radi ravnanja i upotribljenja protumačimo, neodgovara potpuno ni jednom od gornji zaktiva, jer je upotribljenje naroduoga jezika — ako to nije mađjarski — jako ograničio, te tako stoji sa samim sobom u nekom protivu slovju, jer u uvodu kao što ćemo niže vidit — izriče načelo potpune ravnopravnosti, a kad ga cilog produčiš, a ono tek dolaziš do uvirenja, da je u njem mlogo štošta, što se sa ravnopravnosti i slobodom složiti neda. O mlogi pitanji kao o škuli crkveni odnošaja tek se uzgred dotakao, ter nemožeš uvik za svaki slučaj nač u njem naslona.

No premda je u njem mana i nedostataka, ipak pokazuje ovaj zakon već neki napridak spram oni zemaljski zakona u ovom pogledu, koji prija 1848. godine postojase, jer oni i ne smatrahu nas kao narode ili narodnosti, no samo kao plemena, a ovaj već priznaje, da u našoj domovini ima više narodnosti, no i to što je značajno, ravnopravni narodnosti, ma da im prava, kao što gore napomenusmo u mlogom pogledu skučava.

No mi se tvrdo uzdamo, da će sa utemelnjem demokratskoga duha i ocevima našim na saboru (dieti) slobodumnija načela ovladati, pa će jednom uviditi, da blagostanje, napridak i bolja budućnost ove domovine jedino od potpune slobode i jednakosti sviju narodnosti zavise.

Posle ovog kratkog razlaganja da pristupimo našem priduzecu, kojim namiravamo obavistiti puk naš, kakva mu prava ovaj zakon u pogledu upotribljavanje narodnog bunjevačkog jezika — jer ovaj zakon samo o jeziku govori — daje, da se njime danim prilikama služiti i na svoju korist upotribiti ga može. Radi boljeg razumivanja i lakšeg svaćanja držaćemo se reda, kako (paragrafi) članci jedno za drugim slide, prvo ćemo privod samoga zakona stavit, pa onda one tačke (puncta) koja se svakidašnjeg života puka našeg izbliže dotiču, u razumljivom vidu u kratko protumačit, Privod zakona, odriči do riči stoga smo držali za nužno ovde staviti, da nebi ko pomislio, da mi to iz svoje glave pišemo, a drugo da bi puk naš taj zakon — koji još na bunjevački jezik — koliko je nami poznato nije priveden — u cilosti svojoj imao, i tako se na njegov kad se potreba pokaže pozivat mogao.

Prija svega dolazi uvod u zakon koji ovako glasi: Pošto svi građani Ugarske već po osnovnim načelima ustava (alkotmány) u političkom pogledu jedan narod sačinjavaju, nepodiliv jedinstveni mađjarski narod, kojem je svaki građanin domovine, ma kojoj narodnosti pripadao, ravnopravan član;

Pošto se dalje ova ravnopravnost jedino u pogledu (uredovnog) zvaničnog upotribljavanja razni jezika —

što se u ovoj domovini govore — i to samo u toliko osobenim pravilim podvrći može, u koliko to cilokupnost zemlje, praktična mogućnost vladanja, i javne uprave i tačno izvršenje pravde potribuju :

Ostavljajući potpunu ravnopravnost građana glede sviju ostali odnošaja njihovi nedirnutu, za zvanično upotribljenje razni jezika bice slideća pravila mirodavna :

U ovom uvodu vidimo prije svega izvedenu jednu teoriju, koja pravi razliku između političkog naroda i narodnosti : Državna nauka koju današnji vik izpovida — po sve je protivna ovom razlikovanju i da ovo naše tvrdjenje potkrepimo navešćemo ovde dilo g. Gjura Vukićevića pravozastupnika (prokatora) u Novom-Sadu, što je na osnovu najnoviji državnički teorija nedavno napisao, i u kom o pitanju narodnosti među ostalima ovo veli :

„Obe teorije, koje razlikuju u jednoj državi politički narod od genetičkoga (plemenskoga) naroda i narodnosti, po sve sulažne i prazne fikcije, izmišljene od oni naroda, koje ili unutrašnji nagon ili spolna nužda na to upućuje da sebe ovakim fikcijama osiguraju i da odnarodjenjem drugi naroda sebe umlože i svoju hegemoniju (nadmoćje) nad njima održe. Po toj teoriji skup sviju državljana (állampolgárok) u jednoj državi bez razlike porikla i jezika sačinjava jedan cilokupan politički narod. a pojedini po poriklu i jeziku međjusobno različiti narodi nazivaju se genetički narodi ili propto narodnosti. Što nema smisla, jer narod i narodnosti nisu nikako protiv položeni pojmovi, počem nema naroda bez narodnosti, a narodnosti bez naroda.

Narod je moralna jedinica ljudi jednog porikla i jezika. A narodnost je skup duševni, moralni i fisički svojstava, koja pojedine narodnosti poglavito karakterišu, i od drugoga naroda razlikuju. Dakle svaki narod ima svoju narodnost, koja se u svisti, jeziku, običajima i drugim osobinama, sastoji, jednom riči, ona nam daje narodu tip lik. Tip dakle i karakter pojedini naroda, toje njihova narodnost. Zato niko nemože pripadat jednom narodu, a drugoj narodnosti, kao što gornje teorije uče.

Narodnost u pojedinim dilovima, koga naroda može bit još dovoljno nerazvijena, kao što je to u slavjana rimske vire u Ugarskoj, Rusa i Slovena ugarski, ali oni zato ipak nepristaju bit sastavni dilovi slavianskog ili slovenskog naroda.

Svaki je narod ili narod po sebi ili nije nikakav. Drugim ričma narod, čini njegova narodnost a to će reći njegova unutrašnje svojstva, kao krv, jezik, svist, običaji, a nikako spoljašnji slučajni odnošaji, kao na primer, jeli on stanovnik ove ili one države, jeli privrženik ove ili one crkve, jeli on član ovoga ili onoga stališa ljudskog društva u opće.

Ovoliko smo za nužno držali ovde iz pomenutog dila navesti, da pokažemo da zakon o kome govorimo, neodgovara pojmovima i načelima, koje u pogledu naroda i narodnosti kod napridnji i prosvićeni naroda vladaju. (Slidi)

O IZBORU STALIŠA.

Po BALMESU preveo J. TIMARIĆ.

NAGON NAM POKAZUJE STANJE ZA KOJE SMO NAJSPRETNIJI.

Uz sposobnosti što ih stvoritelj čovjeku u raznoj mjeri dao, ima on i skupocjen nagon, koji mu pokazuje, kako će ih upotriebiti. Prijanjali koji duh uz njeki posao,

traži li ga postojano? Il mu je naprot mrzko i dosadno kadgod ga radit mora? Tu se onda nevarajmo, narav mu kaže u prvom slačaju, da mu je prikladne sposobnosti dala za ono što mu godi; a u drugom slučaju da mu ih je za ono štumu je mrzko, uzkratila. Okušalo ako nije bolešću ili zlom navadom izkvareno, razlikuje zdravu hranu od ne zdrave, isto tako i vonjalo. A Bog se je isto toliko za dušu pobrinuo koliko za tielo.

Roditelji učitelji nadstojnici odgojilišta i učilišta, valja da se na ovu točku obazru. Jer sbilja koliko je darova, koji da su dobro upravljani najkrasnijim plodom bi urodili, a ovako zalud se troše i gube, jer su naopako na ono stanje zavedeni, za koje stvoreni nisu.

Svatko se može tomu izpitu podvrći. Idiete u dvanajestoj godini razabire koji ga poslovi najmanje muke stoje, i koji su nauci za koje najviše sposobnosti i dara ima.

POKUSI, KAKO VALJA RAZNE SPOSOBNOSTI DJETETA RAZLIKOVAT.

Predstavit valja djeci razne obrete i najznatnije proizvode vrstnoće i uma ljudskog; treba ih voditi u zavode gdje će nagon svakojeg predmet si prikladan naći. Taj postupak i koristan je i pouzdan. Narav tako rekav na djelu zatečena, odkrit će sposobnosti, koje najpozornije motrenje nigda možda odkrilo nebi.

Jedan oštronumo sastavljen stroj privlači oči hrpe djece od deset do dvanajst godina. Većina ih čude mu se za čas i prolaze kraj njeg, samo jedno se ustavilo i gledeć ga kao na se zaboravilo. Njegovo znatiželjno izmotrenje, mudro pitanje, brzo shvaćanje stroja što ga toliko privlači, zar to sve ništ nekaže pozornom motritelju?

Citate koji uzvišen sastavak nekog vještaka u pjesničtvu, a medj vašimi mladimi slušateljji sjedi koji Mazuranić Radićević ili Petofi. Gledjte! kako mu se oči svietle, prsa nadimlju kako se djetetu masta razpaljuje s utiska kog samo još nepojmi. Narav je tu svoju rekla. Vi poznajete pjesnika.

Al se čuvajte, sposobnosti izopačiti ili ih silovati. Jer bi mogli od dva izvanredna djeteta vašoj brizi izručena, da preveć plitka muža društvu odgojiti. Oro i lastavica razlikuju se snagom i lahkoćom svoga krila, a ipak nigda oro letit neće kako lastavica, a ni lastavica kao kralj ptica.“ Dugo valja kušat što ramena nosit smažu, štoli ne.“ Ovak savjet što ga je Horac književnikom dao, preporuča se svakom, koji saviestno koje stanje izabrat želi.

BRATJA.

Majko Slavska! majko mila,
Ti koja si nas rodila
Srđ milinja tvojih krila,
Tvojim mlikom nas dojila.
Sinci tvoii, sinci vrli,
Koi jedan drugog grli;
Medjusobna jedna bratja,
Svaki tebi ljubav vratja.
Svak' što čini; teb' na slavu,
Za jedinu slogu pravu;
U znak tomu svak u grudi'
Glas tvoj štuje, koj nas budi:
„Čedo moja, Slave sini!
Budte složni i jedini!“

Bunjevac.